

Ključni pojmovi: izravna i neizravna diskriminacija i uznemiravanje u pravu europske unije

Marjolein van den Brink

m.vandenbrink@uu.nl

Pravni fakultet Sveučilišta u Utrechtu (SIM i UCERF)

ERA-in seminar „Primjena prava Europske unije u području
suzbijanja diskriminacije”

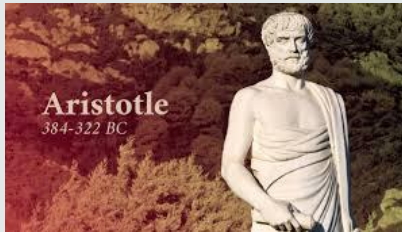
Zagreb, 6. svibnja 2024.

1

Ključni pojmovi: PREGLED

- formalna i materijalna jednakost + izravna i neizravna diskriminacija
- (razlike u pogledu) područja primjene zaštite
- izravna diskriminacija: što jest i što nije
 - uključujući naglasak na pojmove višestruke diskriminacije i razumne prilagodbe
- neizravna diskriminacija: što jest i što nije
- uznemiravanje

2

FORMALNA I MATERIJALNA JEDNAKOST

jednakost:

- **formalna** jednakost: slično postupanje prema sličnima
- **materijalna** jednakost: različito postupanje prema različitim ovisno o razlici
 - radi ostvarenja jednakih **mogućnosti**, ili
 - radi ostvarenja jednakih **rezultata**

diskriminacija:

- **izravna** diskriminacija: nepovoljnije postupanje prema osobama zbog zaštićene osnove
- **neizravna** diskriminacija: naizgled neutralno pravilo ili politika različito utječe na ljude zbog njihove vjere, rase itd. u usporedbi s drugima

3

PRIMJENJIVO PRAVO EUROPSKE UNIJE

- **Povelja o temeljnim pravima** (PTP): opća načela; Glava III.: jednakost
- **Ugovor o funkcioniranju Europske unije** (UFEU)
 - Čl. 10. *Pri utvrđivanju i provedbi svojih politika i aktivnosti, Unija je usmjerena borbi protiv diskriminacije na temelju spola, rase, etničkog podrijetla, vjere ili uvjerenja, invaliditeta, dobi ili spolne orijentacije.*
 - *Dio drugi: nediskriminacija i građanstvo Unije:*
 - Čl. 18.: državljanstvo
 - Čl. 19.: Ne dovodeći u pitanje ostale odredbe Ugovorâ, Vijeće može u okviru nadležnosti koje su Ugovorima dodijeljene Uniji, odlučujući jednoglasno u skladu s posebnim zakonodavnim postupkom i uz prethodnu suglasnost Europskog parlamenta, poduzeti odgovarajuće radnje radi suzbijanja diskriminacije na temelju spola, rasnog ili etničkog podrijetla, vjere ili uvjerenja, invaliditeta, dobi ili spolne orijentacije.
 - [Čl. 157.: jednake plaće i ravnopravnost spolova]
- **Direktive:** posebice 2000/43 (rasno i etničko podrijetlo) i 2000/78 (opća okvirna direktiva o spolnom opredjeljenju, vjerskim uvjerenjima, dobi i invaliditetu)

4

DIREKTIVE: RASCJEPKANOST ZAŠTITE

	zapošljavanje	robe i usluge	obrazovanje	socijalna zaštita
rasa (2000/43)	√	√	√	√
spol (2006/54, 2004/113 i dr.)	√	√	-	√
vjera (2000/78)	√	-	-	-
dob (2000/78)	√	-	-	-
invaliditet (2000/78)	√	-	-	-
spolno opredjeljenje (2000/78)	√	-	-	-

5

IZRAVNA DISKRIMINACIJA: DIR. 2000/43 I 2000/78

čl. 2.:

1. nepostojanje bilo kakve izravne ili neizravne diskriminacije na temelju bilo kojeg od razloga iz članka 1. / rasnog ili etničkog podrijetla.
2. Za potrebe stavka 1.:
 - a) **izravna diskriminacija:** kada se prema jednoj osobi postupa lošije nego prema drugoj osobi ili je došlo do takvog postupanja ili je moglo doći do takvog postupanja u sličnim situacijama, zbog... razloga iz članka 1.

osim u slučaju zakonom propisane iznimke:

6

IZRAVNA DISKRIMINACIJA

zatvoreni sustav: 2000/43

čl. 4.: bitni i odlučujući profesionalni zahtjevi

čl. 5.: pozitivno djelovanje

Dir. 2000/78:

čl. 4.: uvjeti za obavljanje zanimanja (svi razlozi / religijski i vjerski)

čl. 5.: razumne prilagodbe (invaliditet)

čl. 6.: opravdano različito postupanje na temelju dobi (npr. socijalna politika)

čl. 7.: pozitivne mjere (svi temelji / invaliditet)

7

IZRAVNA DISKRIMINACIJA NA TEMELJU DOBI

- Prigge (2011.):
- izravna diskriminacija na temelju dobi zbog automatskog otkaza u dobi od 60 godina
moguća opravdanja:
 - čl. 2 st. 5. 2000/78: javna sigurnost: zabrana nije potrebna
 - čl. 4. st. 1.: uvjeti za obavljanje zanimanja: nerazmjerna mjera
 - čl. 6. st. 1.: legitimni ciljevi kao što je socijalna politika: u ovom se slučaju ne radi o tome

8

IZRAVNA DISKRIMINACIJA NA TEMELJU RASE:

CHEZ (C-83/14, 2015.):

- brojila električne energije postavljena vrlo visoko na stupovima u romskoj četvrti:
- stigmatizirajuće i otežavajuće
- primjenjuje se na sve bez obzira na urednost u plaćanju računa itd.
- trgovkinja podnosi pritužbu
- SEU:
 - ova se praksa primjenjuje samo u romskim četvrtima: izravna diskriminacija
 - ali: čak i ako se dokaže da je to napravljeno isključivo iz sigurnosnih razloga i nije ničim uvjetovano: *neizravna* diskriminacija
 - nije važna činjenica da Nikolova ne pripada romskoj zajednici / nije se identificirala kao njezina pripadnica

9

IZRAVNA DISKRIMINACIJA: PRIMJERI

- **rasa: Feryn (C-54/07, 2008.) (govor)**
- **spolno opredjeljenje: Rete Lenford (C-507/18, 2020.) (govor); Maruko (C-267/06, 2008.) (mirovina za nadživjele osobe)**
- **invaliditet: Szpital Kliniczny (C-16/19, 2021.):**
 - uskraćivanje dodatka na plaću zaposlenicima s invaliditetom može biti izravna diskriminacija ako se temelji na kriteriju koji je neodvojivo povezan s invaliditetom
- **vjera: SCRL (C-344/20, 2022.) (odjeća s vjerskim značenjem)**
 - zabrana nošenja odjeće s vjerskim značenjem izravna je diskriminacija ako se ne primjenjuje općenito i bez razlike

10

NEIZRAVNA DISKRIMINACIJA

11

Neizravna diskriminacija 2000/78 (slično u 2000/43)

čl. 2.:

1. ... „načelo jednakog postupanja“: nepostojanje bilo kakve izravne ili neizravne diskriminacije na temelju bilo kojeg od razloga iz članka 1.
2. Za potrebe stavka 1.:
 - a) smatra se da se radi o neizravnoj diskriminaciji u slučaju kada kakva naizgled neutralna odredba, mjerilo ili postupanje dovede u neravnopravan položaj osobe određene vjere ili uvjerenja, invaliditeta, dobi ili spolnog opredjeljenja u usporedbi s ostalim osobama, osim u sljedećim slučajevima:
 - i. ako su ta odredba, mjerilo ili postupanje objektivno opravdani legitimnim ciljem, a sredstva za postizanje tog cilja su primjerena i nužna
 - ii. ili kako bi se uklonili nedostaci za osobe s invaliditetom

12

NEIZRAVNA DISKRIMINACIJA – NERAVNOPRAVAN POLOŽAJ

- Tužitelj treba **dokazati pretpostavku neizravne diskriminacije**. To može biti vrlo teško zbog nedostatka statističkih podataka ili drugih razloga.
- Definicija izravne diskriminacije govori o „**nepovoljnijem postupanju**“, dok se u definiciji neizravne diskriminacije spominje „**neravnopravan položaj**“: SEU smatra da **nema bitne razlike** između tih dvaju pojmova (C-83/14, *CHEZ* (2015.)), u vezi s Direktivom 2000/43/EZ o rasnom/etničkom podrijetlu).
- Nije potreban veći stupanj ozbiljnosti za neizravnu diskriminaciju (*CHEZ* +

5. svibnja 2024.

13

13

NEIZRAVNA DISKRIMINACIJA – USPOREDBE

- Općenito, određena **skupina** osoba treba biti stavljena u neravnopravan položaj (u definiciji se spominju „osobe jednog spola u odnosu na osobe drugog spola“).
- Pristup komparatorima sličan je kao i kod izravne diskriminacije; ponovo se javljaju teškoće s određivanjem usporedive skupine.

5. svibnja 2024.

14

14

PRIMJER NEIZRAVNE DISKRIMINACIJE

O'Flynn (C-237/94, 1996.) [Uredba br. 1612/68 o slobodi kretanja radnika]

- . bivši irski radnik migrant s boravištem u UK-u; sin mu je umro u UK-u, pokopan je u Irskoj
- . prijavljuje se za financijsku pomoć namijenjenu osobama u potrebi radi pokrivanja troškova pogreba
- . zahtjev odbijen jer sin nije pokopan u UK-u
- . nadležna tijela u UK-u: nema (neizravne) diskriminacije; samo ako se pokaže da je za sve radnike migrante bitno teže ispuniti potrebne uvjete, npr. zbog običaja
- . Sud: financijska pomoć je socijalna povlastica koju radnici migranti trebaju uživati kao i domaći radnici
 - neizravna diskriminacija
 - nije opravdana: ništa ne sprečava nadležna tijela da ograniče moguće dodatne troškove prijevoza zbog većih udaljenosti

15

PRIMJER NEIZRAVNE DISKRIMINACIJE

Commune d'Ans (C-148/22, 28. 11. 2023.):

ograničenja u pogledu odjeće s vjerskim značenjem nisu izravno diskriminatorna ako se primjenjuju na sve vjerske simbole a ne samo na one koji su upadljivi.

Međutim, mogu predstavljati neizravnu diskriminaciju ako nisu opravdana legitimnim ciljem ili ako sredstva za postizanje tog cilja nisu primjerena i nužna.

mogu se opravdati „neutralnošću“

16

VIŠESTRUKA DISKRIMINACIJA

- kombinacija dvaju obilježja koja dovodi do diskriminacije koja se inače ne bi dogodila
- pojam je osmislila Kimberle Crenshaw
- ogledni primjer: predmet De Graffenreid (SAD); otkazi zbog rezanja troškova: crnkinje nerazmjerno pogođene
- vrlo malo sudske prakse, za sada nema primjera utvrđene višestruke diskriminacije: Parris (C-443/15, 2016.): dob + spolno opredjeljenje
- ali: u praksi postoje (npr. marama za glavu)
- primjer s Europskog suda za ljudska prava: Carvalho Pinto de Sousa Morais (17484/15, 2016.); dob + spol

17

UZNEMIRAVANJE

18

UZNEMIRAVANJE

Čl. 2. st. 3. 2000/43: uznemiravanje = diskriminacija u slučaju:

- **nepoželjnog** ponašanja
- **povezanog s rasnim ili etničkim podrijetlom**
- čiji je **cilj ili učinak** narušavanje dostojanstva osobe i stvaranje okružja u kojem postoji zastrašivanje, neprijateljstvo, degradiranje, ponižavanje ili napad.
- U tom kontekstu, pojam uznemiravanja može biti definiran u skladu s nacionalnim pravom i praksom država članica.

19

SUDSKA PRAKSA

prvi predmet: Coleman (C-303/06, 2008.)

- raskid ugovora o radu u suštini zbog invaliditeta djeteta dotične radnice
- . sudiskriminacija (diskriminacija na temelju povezanosti)
- . Sud: uznemiravanje zbog invaliditeta može trpjeti netko tko sam nije osoba s invaliditetom, ali je primarni njegovatelj svoga djeteta s invaliditetom, ako je takvo postupanje povezano s tim invaliditetom

Q/Komisija (F-52/05, 2012.)

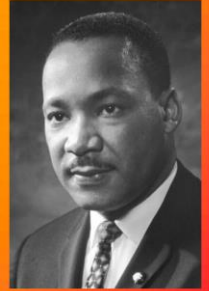
- navodna izolacija od drugih suradnika, izbjegavanje razgovora, nedavanje zadataka, negativne glasine

20

HVALA NA POZORNOSTI

Marjolein van den Brink, Sveučilište Utrecht
m.vandenbrink@uu.nl

**„NA KRAJU
NEĆEMO PAMTITI
RIJEČI NAŠIH
NEPRIJATELJA,
NEGO ŠUTNJU
NAŠIH
PRIJATELJA.”**

MARTIN LUTHER KING JR.